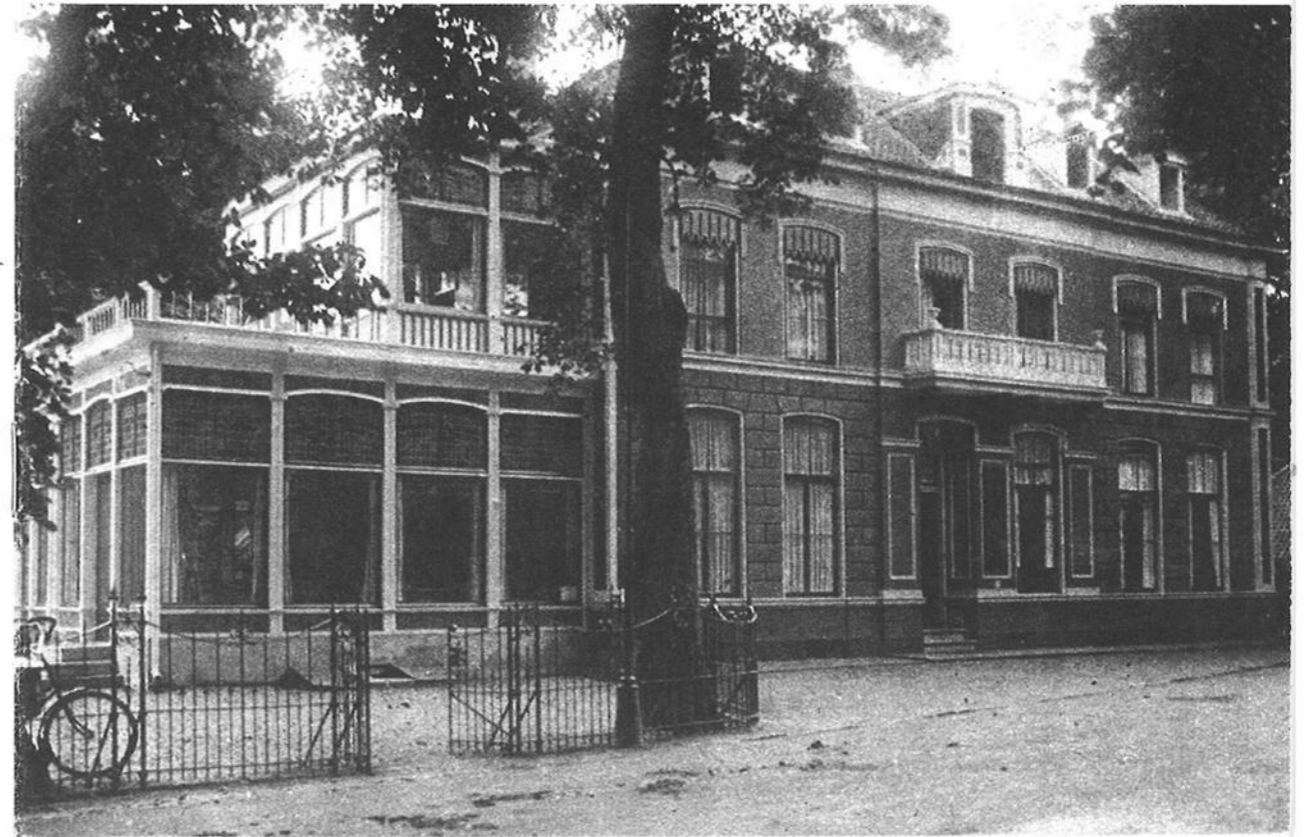

Oudheidkundige Kring Voorst

Kroniek

oudheidkundige KRING VOORST

opgericht 18 december 1975

Werk- en studieruimte:

Dorpsstraat 11A, 7391 DC Twello, ingang aan de Dorpsdwarsstraat

Geopend: dinsdag/woensdag van 09.00 tot 16.00 en voorts op afspraak. Tel.: 0571 - 27 70 90

E-mailadres: info@okvvoorst.nl - Website: www.okvvoorst.nl

Betalingen uitsluitend via Rabo-rekeningnr.: 36.28.09.267

Ereleden:

Mr. J.H. Hermsen, H.J. ten Hove †, J. Lubberts en L. Sevenster †

Dagelijks bestuur:

Bert van de Zedde, voorzitter	Kon. Wilhelminaweg 15	7391 ER Twello	0571 - 27 29 43
Johan Homan, secretaris a.i.	Rijksstraatweg 135	7391 MK Twello	06 - 10 04 19 21
Wim Wassink, penningmeester	Parkelerweg 25	7391 EV Twello	0571 - 27 26 80
Ruud Egberts	Burg. v.d.Feltzweg 29	7391 HL Twello	0571 - 27 44 49
Jan Groenenberg	Hietweideweg 30	7391 XX Twello	0571 - 27 60 37

Werkgroepen/Contactpersonen:

Kantoorcoördinator: Truus de Haan-Diks	Kneuterstraat 22	7384 CN Wilp
Bibliotheek:	Gerard Vrieling G. v. Prinstererstraat 23	7391 KS Twello
Gemeente-Archief:	Annemarie Geerts Gem.huis - Postbus 9000	7390 HA Twello
Studiezaal open maandags 9.00-17.00	E-mail: gemeentearchief@voorst.nl	

Lidmaatschap

De jaarcontributie bedraagt thans € 15,- per persoon.

Voor gehuwden en partners woonachtig op hetzelfde postadres geldt € 18,50.

Voor wijzigingen van adres en/of lidmaatschap via www.okvvoorst.nl

Overige vragen: Tel. 0571 - 27 70 90 of postbus 170, 7390 AD Twello

Kroniek

De Kroniek beoogt een breed-georiënteerd informatiemedium van de Oudheidkundige Kring Voorst te zijn - een blad dat, van en voor de leden, kosteloos verschijnt in de maanden maart, juni, september en december. Bij het VVV en boekhandel Oonk is het blad ook los verkrijgbaar voor € 4,-. Geheel of gedeeltelijke overname van artikelen is niet toegestaan zonder schriftelijke goedkeuring van de redactie en betreffende auteurs.

Mailadres alléén voor kopij: kroniek@okvvoorst.nl

Druk: Drukkerij Bussloo, Bussloo

Oplage: 650

Omslag: Hof ten Dale, Twello

ISSN 1384-8682

DE KRONIEK DIT KWARTAAL

2011/3

Inhoud

• Van de bestuurstafel	B. v.d. Zedde	2
• Agenda.....	B. v.d. Zedde	3
• Hof te Dale nieuw onderkomen voor OKV.....	J. Groenenberg	5
• Een geheimzinnige doos in het gemeentearchief	A. Geerts	12
• Met de pen door Voorst: Emstermate.....	H.G.H. v.d. Goot-v.Eck	15
• Van gewone mensen: uit ingekomen stukken gemeente Voorst.....	J. Lubberts	16
• Honi soit maly pense: Wee degene die er kwaad van denkt	W. Tempelman	18
• Houten lippen in Twello	J. Groenenberg	23
• Storm over Twello.....	R. Vlietstra	29
• Klompenfeest.....	W. Wassink	30

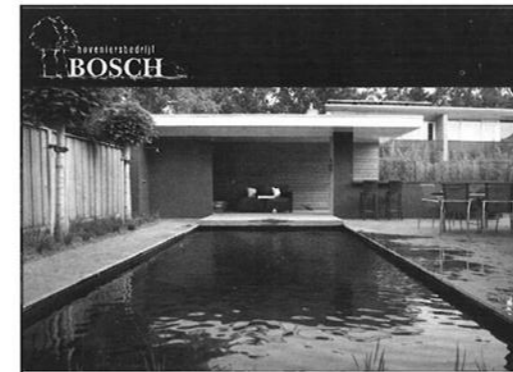
Aan deze Kroniek werkten mee:

H.G.H. v.d. Goot-v.Eck - A. Geerts - J. Groenenberg - G. Groenewold
J. Lubberts - W. Tempelman - A.en R. Vlietstra - W. Wassink - B. v.d. Zedde

Foto's OKV archief tenzij anders vermeld

Uiterste datum inleveren kopij nummer 4/2011: 1 november.

via kroniek@okvvoorst.nl

Hoveniersbedrijf Bosch
Koppelstraat 42, 7391 AK Twello

T: 0571-270473

F: 0571-270022

W: www.detuinenvanbosch.nl

E: info@detuinenvanbosch.nl

ER GROEIT IETS MOOIS UIT ONZE HANDEN

VORDERMAN TUINMEUBELN 3000 M2 TUINMEUBELSHOW

VORDERMAN TUINMEUBELN
Wijkseweg 7, 7396 BC Terwolde
(naast de molen) [T] 0571-292121
www.vordermantuinmeubelen.nl

Van de bestuurstafel

Bert van de Zedde

Wij hopen dat u van een goede vakantie heeft genoten en niet teveel reageerde op het soms natte Nederlandse weer als u binnen onze landsgrenzen bent gebleven. Voor velen en zeker voor de OKV -bestuurders is de vakantieperiode normaal gesproken niet direct een vergaderperiode, maar nu waren het bijzondere maanden en zijn er vele uurtjes gaan zitten in overleg. Wij moesten in deze periode de inrichting van Hof ten Dale voorbereiden terwijl de financiële middelen nog niet voorhanden waren. En dan komt de uitslag van het stimuleringsfonds van de Rabobank gemeente Voorst en ontvangen wij een stevig bedrag voor de inrichting van onze werk- en studieruimte! Dank voor de stemmen die door een ruim aantal leden op ons zijn uitgebracht.

Vooral de toegang tot de aanwezige foto's, boeken, enzovoort moeten via de gedigitaliseerde weg beschikbaar worden voor alle leden. En voor leden en niet-leden zal op termijn een webwinkel beschikbaar komen, waar naar behoefte kan worden gekocht. Een uitdaging die wij als bestuur en vrijwilligers zijn aangegaan, met de kennis dat wij vooral naar verjonging moeten zoeken om tijdig in te spelen op de toekomstige behoeften. De computers en daaraan gekoppelde apparatuur krijgen voor het eerst in het bestaan van de OKV een fris en jong gezicht. De tweedehandjes van verschillende bedrijven, waar wij met tevredenheid op terug kijken kunnen gedeeltelijk worden vervangen. De schermen worden plat met meer gebruiksmogelijkheden.

Als u deze bestuurstafel leest hebben wij de Duistervoordseweg definitief verlaten en heeft u al kennis kunnen maken met ons nieuwe onderkomen aan de Dorpsstraat 11a. Ook verwachten wij binnenkort het bestuur weer op sterkte te hebben; spontaan heeft de heer Johan Homan uit Twello aangegeven belangstelling te hebben voor de vacante bestuurspositie en daar zijn de zittende bestuurders gelukkig mee. Eerst zal hij een enkele vergadering bijwonen en daarna tot de eerstvolgende ledenvergadering de functie van secretaris a.i. vervullen. Tijdens de komende ledenvergadering in 2012 verwachten wij de heer Homan aan u voor te kunnen stellen en met goedkeuring van de ledenvergadering kan hij dan tot het bestuur toetreden. De vrijwilligers hebben aangegeven dat er een betere coördinatie moet komen in ons nieuwe onderkomen: wie gaat/moet wat doen? Dat lijkt nu niet altijd even duidelijk te zijn. Als bestuur willen wij graag

bereiken dat er in goed overleg gewerkt gaat worden en daarvoor zijn aanzetten op papier gezet. Onze werkzaamheden, die wij met elkaar jaren achtereen op goede en handmatige wijze uitvoerden, gaan we -met het oog op de toekomst- met de nieuwste hulpmiddelen van deze tijd-vorm geven. De uitwerking hiervan gaat samen met alle vrijwilligers plaatsvinden. Onze site heeft weer een kleine update gehad; heeft u al eens gekeken op www.okvvoorst.nl? De 1^e halfjaarcijfers 2011 stemmen tot tevredenheid. De reserves nemen iets af en dat heeft te maken met de uitvoering van onze verhuizing waar voor wij vanuit eigen middelen ongeveer € 7000,- hebben gereserveerd. De penningmeester gaf tijdens de laatste bestuursvergadering aan dat op dit moment het banksaldo op een goed niveau blijft. Als sponsors van Hof ten Dale is niet alleen de Rabobank bijdrager, maar ook Stichting Goed Wonen, Oskar's woonwinkel, De Buyzer Expert en veel andere

leveranciers die steeds weer een vorm van korting gaven op onze benodigde materialen voor ons pand aan de Dorpsstraat 11a. Ingang Dorpsdwarstraat.

Voor het toekomstige onderhoud van de webwinkel heeft zich spontaan mevrouw Georgia dos Anjos Anher uit Deventer (De Worp) gemeld. De eerder aangegeven gewenste verjonging start op deze wijze direct. In de komende periode zal zij samen met de sitebeheerder Wim Wassink, zoeken naar een kwalitatieve invulling van haar nieuwe vrijwilligersfunctie.

Op 22 september (Dorpshuis, Wilp) en 24 november (Dorpskerk, Twello) staan onze lezingen gepland. Van harte welkom!

Nieuwe leden heten wij ook nu weer van harte welkom. Dhr. en mevr. Kruissink, dhr. L. Bruin, mevr. H.E. Bensink-Hendriks, dhr. J.G. Berends, dhr. A. van den Belt en mevr. H. de Jong, dhr. Boevenbrink, dhr. H.B.S. Elferink, dhr. Huizink, mevr. Jansenden Besten, mevr. D. Kamphuis-ten Bosch, dhr. B.C.J. Leusveld, dhr. H. Plette, dhr. J.W. Reusken, dhr. en mevr. R.J. la Rivière.

Agenda

Op **donderdag 22 september** komt historicus *Ferdinand van Hem* een lezing houden voor de *Oudheidkundige Kring Voorst*. Deze lezing wordt gehouden in het *Dorpshuis De Pompe*, Dorpsstraat 41 te Wilp. Aanvang 20.00 uur. Zaal open 19.30 uur. Leden gratis toegang en niet-leden € 2,50.

Centraal in het verhaal van de spreker staan de kwaliteiten van de Veluwse Banddijk, in het bijzonder die van de Appense Dijk.

Appense Dijk

Veluwse Banddijk, dijkparel met grote toekomstwaarde

De Veluwe Bandijk is een van de parels van de dijken van Nederland en verdient zelfs een plekje op de lijst van UNESCO-erfgoed. Het landschap van deze bandijk onderscheidt zich door de wijze waarop het vertelt over de topografie van zijn omgeving en door de aanwezigheid van vele, indrukwekkende sporen van een eeuwen-

lange verbitterde strijd. Die strijd werd niet alleen gevoerd tegen het hoge water van de IJssel en de Veluwe beken maar ook tegen de vertwijfelde inwoners van Overijssel. Keer op keer glipten die met bootjes de rivier over om de Veluwe dijk door te steken.

Doorbraakkolk langs de Appense Dijk

Ze wilden met deze wanhoopsdaden hun eigen dijken redden. Maar de bewoners van de Noordelijke IJsselvallei stonden hen met geweren, schoppen en rieken op te wachten. Ze mochten van de Veluwe dijkgraaf zelfs schieten! Van Hemmen wil de leden van de oudheidkundige kring de ogen openen voor een opzienbarend dijklandschap en voor de kansen om dit landschap in te zetten om het welzijn en de welvaart in de

IJsselvallei te bevorderen.

Op **donderdag 24 november 2011** zal **Hans Hermsen** een lezing houden over de geschiedenis van het centrum van Twello. De lezing zal plaatsvinden in de Dorpskerk aan de Dorpsstraat te Twello. Aanvang 20.00 uur. Zaal open 19.30 uur. Leden gratis toegang en niet-leden € 2,50.

Hof ten Dale nieuw onderkomen voor OKV

Jan Groenenberg

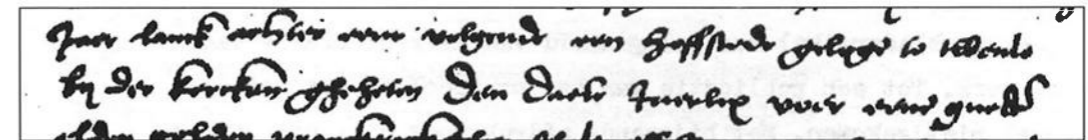
Inleiding

Sinds oktober 2008 heeft de OKV gebivakkeerd op 'anti-kraak' basis in het pand Duistervoordseweg 104. Een pand waar de vrijwilligers hun werk eigenlijk niet goed konden doen. Ook was er nauwelijks ruimte om bezoekers te ontvangen omdat bijna alle ruimten vol stonden met archiefkasten. De OKV is inmiddels verhuisd naar een pand dat qua uitstraling uitstekend bij een oudheidkundige vereniging als de OKV past, namelijk het Hof ten Dale beter bekend als de Statenboed of het oude notarishuis.

In deze bijdrage wordt in vogelvlucht de geschiedenis van dit pand en haar bewoners geschetst.

Hofstede in den Dalle

In 1985 schreef mr. J.H. Hermsen een artikel in de Kronijk over een vermelding van een "capelle to Twello" in een protocol van het Heilige Geestgasthuis te Deventer uit 1486. Een verwijzing dus naar een voorganger van de huidige Dorpskerk in Twello. Een belangwekkende historische ontdekking.

"een hoffstede gelegen to Twello by der kercken gheheten den Daele" 1486

Het protocol betrof eigenlijk een pachtcontract uit 1406 van "eene hoffstede by der kercken to Twello genoemd in den Dalle". De boerenplaats "in den Daele" werd door de provisorien van het Heilige Geestgasthuis verpacht aan Berent Geertsen en diens vrouw Alijt. De pachtduur betrof maar liefst 24 jaren tegen een betaling van een pachtsom van 1 oude gouden Franse schild en een vette gans. De pacht moest jaarlijks worden voldaan op Sint Maartensavond te Deventer. Er stond ook een bijzondere voorwaarde in het pachtcontract: mocht het huis binnen de overeengekomen 24 jaar afbranden en Berent en Alijt het niet zouden herstellen dan zou het huis weer terugvalen aan het gasthuis. Berent en Alijt hadden

dan wel de plicht eventuele achterstallige pachtpenningen alsnog te betalen.

Het protocol vermeldt tevens dat de boerderij in oude regesten en rekening vroeger ook wel *Knuffershoffstede* werd genoemd "daer ertijts op woende Jorden de Weert / daer na Geert Jordens end Mechtela Jordensen / it. Jacob Henricksen en Henrick syn huysvrouw".

Ook vinden we nog een aantekening dat het gasthuis tijns (soort pacht) moet betalen; "het schynt dat wy hyr secers tyns van betalen want aldus vynd ick geschreven in een zeer olt perkamenten boeck geschreven / folio 8 it tyns van den hoffstedekyn by der Capelle tot Twello 5 s."

Het Velthoentje

Wanneer de hofstede *in de Dalle* van het Heilige Geest Gasthuis over is gegaan in particuliere handen is mij niet bekend.

In het verpondingskohier van 1648 vinden we weer een vermelding maar dan als hofstede *het Veldboen*. Het behoort aan Bernt van Borculo en is "met huijs ende hoff groot omtrent ½ mergen, gepacht bij Jan Warners voor 18 dl. onvrij gelt. Hier uijt 1½ goudgulden ende 1 vette gans aen 't Heilige Geest tot last des pachters". In het Repertorium op de Overstichtse en Overijsselse leenprotocollen 1379-1805 geeft E.D. Eijken aan dat 1 Franse schild overeenkomt met 1 ½ goudgulden. Het pachtbedrag met de vette gans komt dus overeen met de pacht die in 1406 moest worden betaald.

De Velthoens- of Veldhoenshofstede vinden we ook in de Schildschattingsregister van Twello uit 1619 en 1627; echter zonder verdere informatie.

Notaris mr. H.H. Everts noemt in zijn 'Geschiedenis van Twello' dat "het huis *Hof ten Dale* in 1661 gesticht" is. Onbekend is mij waarop Everts zich baseert.

Waarschijnlijk de zoon van Bernt, Johan van Borculo verkoopt in 1695 samen met zijn vrouw Clare Gerritsen de hofstede voor 2050 gulden aan Henricus Elberti en zijn vrouw Cristina Nagge. Het huis was bezwaard met jaarlijks 42 stuivers en een vette gans voor het Deventer Gasthuis.

Het huis ging over op Cathalina Henrica Elberti, een dochter van Henricus en Cristina. Zij trouwde met Thijmen van Marle. Hun zoon Henricus Wilhelmus van Marle, predikant te Colmschate was getrouwd met Johanna Elisabeth Wijnen. Zij verkopen op 11 maart 1735 voor 1400 gulden de helft van het erve en goed 'van outs den *Hof ten Dale* en ook wel het *Velthoentje* genaemt', bestaande uit "twee huizen, schuur, bakhuis, hoven, galderij, bogard, bouw-

land, een dubbele bank en een groeve in de kerk, en een groeve op het kerkhof van Twello" aan Antony van Enter en Johanna Brascamp.

De andere helft wordt op dezelfde dag verkocht aan de broer van Johanna Brascamp, Wolter en zijn vrouw Maria van Beek.

Wolter Brascamp had problemen om aan zijn verplichtingen te voldoen. Zowel in 1742 als 1749 laten resp. de weduwe Lipperus en Antonie van Enter peinden aan de gerede en zo nodig de ongerede goederen van Wolter waaronder de halve Hof ten Dale in verband met achterstallige betalingen van schulden.

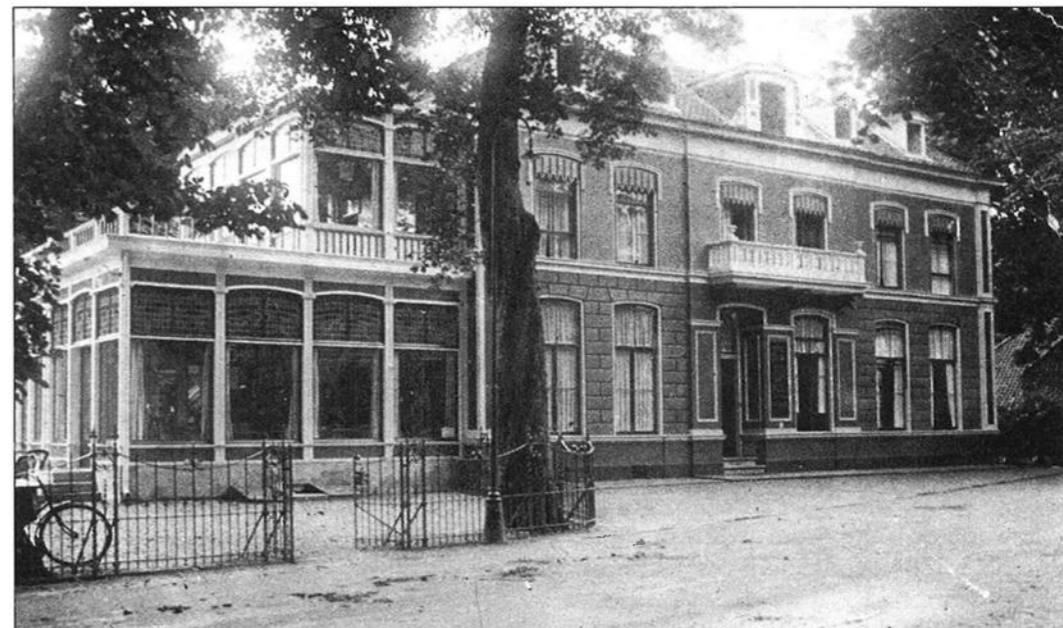
In het haardstedenregister van 1749 vinden we zowel de *Hof ten Dale* als een *Van Marles hofste*. Het Hof ten Dale staat "ledig" en heeft maar liefst 5 haarden. In Twello had alleen het Hunderen meer haarden namelijk zes. Bewoner van Van Marles hofste was Wolter Jan Hattink. Hem komen we weer tegen bij een verkoop van een deel van de Hof ten Dale.

Van Marles hofstede of de Valk

Het zuidelijk deel van de *Hof ten Dale* "een huis met land aan de Twelse Brink" wordt door de erven Brascamp en Van Enter in 1757 voor 830 gulden verkocht aan Jan Alberts Bourgondien. Het huis is verpacht aan bovengenoemde Wolter Jan Hattink. Blijkbaar stond het huis ook bekend onder de naam *Van Marles hofste* naar de familie Van Marle die de *Hof ten Dale* begin 18^e eeuw in bezit had. Begin 19^e eeuw duikt de naam *de Valk* voor dit huis op.

Ongedut Hollands zilvergeld

In 1760 verkopen Engelbert Brascamp mede namens Jan en Henrica Brascamp voor de ene helft en Roelof van Enter voor de andere helft het *Hof ten Dale*. Kopers zijn Tonis Warners en Maria Jansen Olthof.

Hotel de Statenboed in 1933

De koopsom bedraagt 1900 gulden. Als ligging wordt aangegeven dat het ten noorden van het huis en land van Jan Alberts Bourgondien ligt. Dit echtpaar had in 1750 ook het nabij gelegen *huis de Klok* (thans Oude Reimerink) gekocht.

Tonis Warners overleed 6 september 1761 te Twello. Zijn weduwe Maria Jansen Olthof verkoopt het huis *Hof ten Dale* in 1767 aan freule Frederica Josina baronesse van Broekhuisen voor 2500 gulden. In 1785, 1789 en 1790 dient de *Hof ten Dale* als onderpand voor leningen die de baronesse onder andere bij de predikant van Twello Joannes Jacobus Houssart heeft uitstaan. Zij dient dit te betalen "in goed hard ongedut (*ongedeukt, onbeschadigd*) Hollands zilver geld van geen minder specie of waarde als zesthalven of gouden ridders en gerande ducaten".

De baronesse verkoopt de *Hof ten Dale* in 1791 voor 2600 gulden aan luitenant Roe-

dolf Hendrik Johan Veeren en zijn vrouw Johanna Theodora van Winsheym. Hendrik Johan Veeren was een grootgrondbezitter. Bij zijn overlijden in 1840 liet hij een erfenis na ter waarde van maar liefst 131.473,92 gulden

Het echtpaar Veeren-Van Winsheym verkoopt het huis in 1804 voor 3600 gulden aan schout Hendrik of Hieronimus Wijnen en zijn vrouw Geertruida Henrietta van Vlierden. Het echtpaar was op 15 maart 1803 ingeschreven als lidmaat van de kerk in Twello en afkomstig uit Hattem. Hendrik Wijnen treedt op als nieuwe (gemeente) secretaris, nadat zijn voorganger Albertus van Welbergen samen met het gehele gemeentebestuur op 7 november 1802 aftrad. Vanaf 1803 wordt hij schout genoemd.

Al één jaar na de koop, in 1805, verkoopt hij het huis voor 4200 gulden aan Peter Brascamp en Johanna van Neck. Het huis wordt omschreven als "*erve en goed Hof ten*

Dale, met heerenhuis, hoven, bleekveld, een akker bouwland, in het dorp, zoals het door comparanten en door Gradus Smit bewoond en bezeten wordt”.

Peter Brascamp was in 1793 getrouwd met Johanna van Neck. Zij was dochter van een molenaar uit Voorst. Peter was landbouwer, boterhandelaar en kerspelschrijver. In 1802 was hij gemeentebestuurder in Voorst. Eerder (1801) had Peter Brascamp het huis Bemmels' Witteveen gekocht. Kort na de koop van het Hof ten Dale raakte Peter in financiële moeilijkheden. In 1806 werd vanwege zijn vele schulden beslag gelegd op zijn bezittingen en tevens op die van zijn vader Engelbert, die zich borg had gesteld voor de schulden van Peter. Op 12 november 1807 overleed hij.

Zijn weduwe had niet de middelen om de schulden af te lossen. Zij verkocht op 11 december 1810 het “huis en where *Hof ten Dale* met tuin en bomen er achter, schuur, aanschoot” met daarnaast nog een daghuurdswoning met een tiendbare akker bouwland aan Johanna Ewoldina Wägner, vrouw van Nicolaas Claudius Gey voor 3769 gulden.

De familie Everts

In het Stadsarchief van Deventer bevindt zich een akte gedateerd 5 november 1814 van de verkoop van *Hof ten Dale* aan Philip Pelgrim Everts. De akte is als samenvatting wel beschreven maar het origineel was (recent) niet vindbaar. Philip Pelgrim Everts werd op 6 juni 1811 beëdigd als maire (burgemeester) van de gemeente Voorst. Tot aan zijn dood op 2 oktober 1843 bleef hij in functie.

Zijn zoon mr. Jacob Nicolaas Everts erfde het *Hof ten Dale*. Hij trouwde op 30 augustus 1852 met Christina Carolina Goldenberg; zij overleed al in 1855.

Jacob Nicolaas Everts hertrouwde op 23

september 1858 te Utrecht met Alagonda Bouman. Dit echtpaar vernieuwde het voorhuis en mogelijk werd een bovenverdieping op het huis geplaatst. Gezien een gevelsteen in het portiek van het huis gebeurde dat in 1863. Op de gevelsteen staan de initialen van de tweeling die op 11 januari 1861 was geboren; H.H.E. = Hermannus Henricus Everts en P.P.C.H.E. = Philip Pelgrim Carel Henri Everts.

Gevelsteen uit het jaar 1863.

Jacob Nicolaas Everts overleed op 28 maart 1888 te Twello. Zijn zoon notaris mr. Hermannus Henricus Everts werd eigenaar van het huis. Hij was naast notaris ook wethouder, loco-burgemeester en president kerkvoogd. In 1928 schreef hij het boekje “Uit de geschiedenis van Twello”.

Notaristuin

In 1905 liet Hermannus Henricus een formele tuin aanleggen in Franse stijl door de bekende tuinarchitect Leonard Antonij Springer. Dit geschiedde op een perceel grond oostelijk van het *Hof ten Dale*, dat voordien een moestuin was van de familie Beerman van hotel “Van Enter”.

Oktoberrevolutie

Notaris Everts kwam in grote problemen

toen de door hem in Rusland belegde spaargelden van cliënten door de Oktoberrevolutie van 1917 in rook opgingen. Hoewel hij nog probeerde zijn cliënten terug te betalen door hypothecaire leningen aan te gaan werd hij in 1926 failliet verklaard. Bij Kon. Besluit van 21 januari 1926 is aan mr. H.H. Everts, op zijn verzoek, met ingang van 26 januari, eervol ontslag verleend uit zijn betrekking van notaris te Twello

Statenhoed

De *Hof te Dale* werd 23 april 1926 op een openbare veiling gekocht door Henricus Hermanus van Aanhout. Hij was huurder van het aan de overzijde gelegen Hotel van Enter dat hij de oude naam van “*de Statenhoed*” had teruggegeven. Deze naam droeg hij vervolgens weer over op de *Hof ten Dale*. Het huis zal “worden ingericht

als familiepension en hotel-restaurant. Het huis zal daartoe dan worden verbouwd en voorzien worden van een serre en terras, aan de zijde van den fraaien tuin, waarvan de aanleg grootendeels bewaard blijft”.

Na Van Aanhout was de heer A.J. Reuderink uitbater tot 1953. De exploitant na Reuderink was waarschijnlijk dhr. Diekman. In de Voorster Courant van 5 mei 1955 lezen we dat *Hotel de Statenhoed* definitief gesloten is. “De eigenaar heeft met zijn personeel het bedrijf verlaten. Naar ons werd medegedeeld zullen de reeds gemaakte afspraken voor bijeenkomsten nog worden nagekomen. Op die data zal het hotel nog even worden opengesteld. De heer Diekman biedt zijn zaak nu te koop aan”. Aangenomen mag worden dat de heer Diekman niet de eigenaar was maar alleen de uitbater en alleen de inventaris te koop aanbood.

Hotel de Statenhoed met de tuin in 1936

Splitsing

Volgens de kadastrale legger wordt het perceel B 2394 in 1954 opgesplitst in 3 delen

en verkocht door Van Aanhout. De ligging van de drie delen is niet na te gaan aan de hand van de kadastrale legger. Het 1^e

deel samen met de voormalige tuin van de notaris (B 1246) wordt verkocht aan W. Schumacher Handelsmaatschappij NV gevestigd te Utrecht. Een klein deel hiervan met de tuin wordt in 1960 gekocht door de gemeente Voorst in verband een uitbreidingsplan voor Twello. Het 2^e deel komt in bezit van de Coöperatieve Vereniging Parkflat De Statenhoed U.A. (Uitgesloten Aansprakelijkheid) te Twello. Dit komt in 1958 in bezit van de N.V. Centro Fabrieken en Handel Maatschappij gevestigd te Utrecht. Het 3^e deel wordt gekocht door de Gronden Huizen Exploitatie Maatschappij Yobra gevestigd te Amsterdam. Dit komt in 1957 ook in bezit van W. Schumacher Handelsmaatschappij NV gevestigd te Utrecht.

Willem Schumachers Handelsmaatschappij N.V. was gevestigd aan de Biltstraat 116 te Utrecht. Dit was hetzelfde adres als dat van de Coöperatieve Vereniging Parkflat

De Statenhoed UA. Zij waren in 1958 de eigenaar van de grond waar de parkflat op is gebouwd. Een deel van die grond werd weer verkocht aan de gemeente Voorst.

De naam van Willem Schumacher komen we daarna steeds tegen als vertegenwoordiger van aanvankelijk de Coöperatieve Vereniging Parkflat De Statenhoed UA en later de commanditaire vennootschap "De Statenhoed C.V."

Parkflat De Statenhoed

De Parkflat bestond uit 69 appartementen verdeeld over 4 woonblokken. Eén blok bestond uit 18 woningen 9 op de begane grond en 9 op de eerste verdieping. De andere drie blokken met resp. 12, 18 en 21 woningen bestonden uit drie woonlagen. *Parkflat De Statenhoed* werd in gebruik genomen in 1960. In datzelfde jaar kwam ook een extra (tweede) verdieping op het *Hof ten Dale* gereed.

Hotel de Statenhoed in 1960 met extra tweede verdieping

eigenaar van het complex geworden. In een commanditaire vennootschap zijn er één of meerdere beherende vennoten en één of meer stille vennoten. Deze laatste hebben slechts een financiële inbreng en worden ook wel commanditaire vennoten genoemd.

De gemeente Voorst onderzoekt in 1962 of ze de villa kunnen huren van Willem Schumacher voor Gemeentewerken die met ruimtegebrek zit en teveel verspreid. Schumacher was in 1975 enig behorend venoot van de te Utrecht gevestigde Commanditaire Vennootschap "De Statenhoed C.V.". Hij behartigde dus nog steeds de belangen van de Coöp. Ver. Parkflat de Statenhoed. "De Statenhoed C.V." was volgens een akte op 19 juni 1967

De beherende venoot is dan de gecommanditeerde venoot, hij die bevoegd is om te handelen namens de vennootschap. De stille vennoten zijn, net als aandeelhouders van een BV slechts aansprakelijk voor het bedrag dat zij investeren. Zij mogen niet namens de vennootschap optreden. De beherende vennoten zijn aansprakelijk voor eventuele schulden. Johannes Wilhelmus Ederveen was op 28 februari 1975 eigenaar geworden van de Parkflat met het hotel. In 1982 verkopen de erven van de heer Johannes Wilhelmus Ederveen de Parkflat aan de Stichting Gereformeerde Bouwcorporatie voor Bejaarden (SGBB) voor f 3.200.000 gulden. De SGBB is gevestigd te Utrecht en kantoorhoudende te Hoofddorp. De SGBB laat in 1984/85 vijf HAT-eenheden (Huisvesting Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens) bouwen in de Statenhoed. Omdat de oude Parkflat niet meer voldeed aan de eisen van de tijd liet de SGBB het begin 1997 door de firma Winterman slopen. In april/mei 1997 werd gestart met de bouw van de Statenhoed. Een jaar later was de nieuwe parkflat Statenhoed gereed. Ook de villa *Hof ten Dale* was nog steeds in eigendom bij Stichting Gereformeerde Bouwcorporatie voor Bejaarden (SGBB) te Hoofddorp. Er werden ook plannen gemaakt om de villa te restaureren.

Bronnen:

Bevolkingsregister Twello index (op internet)
 Boerderijnamen in Voorst – Dirk Otten
 Gemeentearchief Voorst: perceelsmap Dorpsstraat 3; Kadastrale legger
 Het Gasthuisprotocol inzake de "Capelle to Twello" – mr. J.H. Hermsen (Kronijck 8-2-6)
 Informatie van Goed Wonen
 Informatie van Vestia Noord Nederland in Hoofddorp
 Notarieel archief Deventer
 Notarieel archief Twello
 Old Twello (Oavernieuw)
 Protocol van Bezwaar Twello
 Uit de geschiedenis van Twello – H.H. Everts
 Verpondingskohier 1648 Twello

Goed Wonen

In april 2004 wordt Goed Wonen eigenaar van de *Hof ten Dale*. De *Parkflat De Statenhoed* is nog steeds eigendom van de SGBB. In verband met financiële problemen is de SGBB op 31 mei 2010 met Woningcorporatie Vestia gefuseerd. In de Raadsnotulen van de gemeente Voorst van 31 oktober 2006 vinden we de mededeling dat de woningbouwvereniging Goed Wonen aan de vereniging KunstKring in oprichting de mogelijkheid heeft geboden om een deel van de *Hof ten Dale* te huren. De KunstKring Voorst is opgericht in 2008. Op 12 juni 2009 is het gebouw feestelijk geopend door de heer Edo Horstman, wethouder van de gemeente Voorst.

Dezelfde gemeente besluit in 2010 fors te gaan bezuinigen op cultuur. Zowel de Oudheidkundige Kring Voorst als KunstKring Voorst zullen het moeten doen met een beperkter budget. Door deze korting waren beide verenigingen gedwongen creatief op zoek te gaan naar besparingen. De OKV, al lang op zoek naar een betaalbare werkruimte en de KunstKring, met een onderkomen dat eigenlijk te duur was, vonden elkaar. Dankzij de gunstige huurvoorwaarden van Goed Wonen zijn beide verenigingen nu verzekerd van een fraai historisch onderkomen voor de komende jaren.

Een geheimzinnige doos in het gemeentearchief

Annemarie Geerts

In het depot van het gemeentearchief trof ik onlangs een geheimzinnige doos aan. De doos rook eigenaardig en ik had geen idee wat erin zou kunnen zitten. Ik nam de doos mee naar mijn werkkamer en ontdekte dat deze gevuld was met blikken dozen vol glazen plaatjes, waarop spookachtige verschijnselen te zien waren. Nadere beschouwing leerde mij dat het ging om specimina van plantaardig materiaal en sporen van paddestoelen, die geconserveerd waren tussen twee glasplaatjes. Op de meeste glasplaatjes werd gelukkig vermeld wat het was en wanneer en waar het materiaal was gevonden. Ook de naam van de verzamelaar werd genoemd, W.C. van Heurn. Onder in de doos trof ik een meer dan 20 jaar oude brief aan, waaruit bleek dat de doos een gift was uit de nalatenschap van mevrouw Van Heurn aan de gemeente Voorst en de Oudbeidskundige Kring Voorst. Langzamerhand werden de contouren van de vondst duidelijk.

Jhr. drs. Willem Cornelis van Heurn, in 1887 in Den Haag geboren, was een bekende zoöloog. Hij ondernam verschillende expeditie- en verzameltochten, o.a. in Suriname en op Sumatra en Java. Veel van het materiaal, dat hij verzamelde op deze tochten, ging naar prestigieuze musea en andere wetenschappelijke instellingen.

In 1918 trouwde hij in Twello met Anthonia Catharina Besier, die op Klein Noordijk woonde. Samen vertrokken ze naar het toenmalige Nederlands Indië, waar Van Heurn gedurende zo'n twintig jaar verschillende functies vervulde. Naast zijn werk bleef hij verzamelen en publiceren.

Uit:
Zoölogische
Bijdragen 16
(1973)

Jhr. W. C. VAN HEURN preparerend in zijn „laboratorium” in het Prauwenbivak aan de Idenborg Rivier tijdens de Mamberamo-Expeditie, 9 september 1920.

Hij was toonaangevend op zijn vakgebied en niet eenkennig in zijn belangstelling. Soorten, ondersoorten en variëteiten van zowel zoogdieren als van vogels, reptielen, vissen, mijten, schaaldieren, vlinders, kevers, wormen en weekdieren zijn naar hem vernoemd.

In 1939 kwam hij met zijn gezin met verlof naar Nederland. Hij had intussen met zijn vrouw drie zonen en een dochter gekre-

gen. Door het uitbreken van de tweede wereldoorlog kon de familie niet terugkeren naar de Oost. Het gezin vestigde zich in Voorschoten en Van Heurn werd in 1941 aangesteld als conservator in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden.

In 1945 overleed zijn schoonmoeder Esther Wilhelmina de Friderici op Klein Noordijk. De familie besloot nu op het buiten in Wilp te gaan wonen.

Klein Noordijk omstreeks 1920 (collectie Gemeentearchief Voorst)

Van Heurn nam ontslag in Leiden, maar bleef actief als verzamelaar, onderzoeker en publicist. Hij breidde zijn interessegebied uit met botanisch materiaal: vooral de paddestoelen (fungi) in de omgeving van Wilp boeiden hem. Hij onderhield hierover nauwe contacten met het Rijksherbarium in Leiden. In zijn laatste levensjaren was Van Heurn vrijwel invalide. Hij liep op krukken,

maar toch bleef hij bezig. Hij was een bescheiden en aimabele man met veel gevoel voor humor.

In 1972 overleed Willem Cornelis van Heurn. Zijn uitgebreide zoölogische collectie kwam na zijn dood ter beschikking van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden (het huidige Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis).

Zijn weduwe bleef op Klein Noordijk wonen. Zij overleed in 1989 op 95-jarige leeftijd.

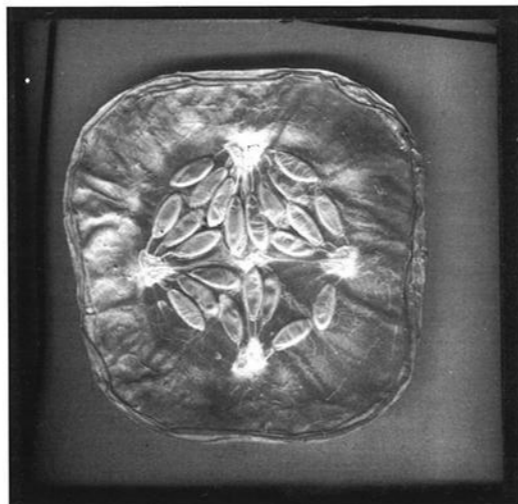
In 1985 had zij de buitenplaats verkocht aan Het Geldersch Landschap. Na haar overlijden werd deze gerestaureerd en in erfpacht uitgegeven.

Hoe de geheimzinnige doos met plantaardig materiaal in het depot van het gemeentearchief is beland is niet helemaal duidelijk. Waarschijnlijk werd de verzameling glasplaatjes ergens op het buiten aange troffen na het overlijden van mevrouw Van Heurn. Meneer Livius Sevenster, die indertijd secretaris was van de Oudheidkundige Kring Voorst en overal zijn contacten had, heeft er in elk geval mee te maken gehad. Helaas kunnen we hem niet meer vragen naar de ware toedracht van de transactie.

Volgens de etikettes op de glasplaatjes is er voornamelijk in Wilp verzameld: het gaat om sporen van paddestoelen, verzameld in de periode 1945-1946 en groentemonsters uit 1959.

De vraag is nu wat er met het materiaal moet gebeuren. Dat het niet in een archiefdepot thuis hoort, is wel duidelijk. Hoewel de waarde van de collectie voor een leek niet is in te schatten, veronderstel ik dat deze botanische verzameling van jhr. drs. Willem Cornelis van Heurn waarschijnlijk

wel enige wetenschappelijke waarde zal hebben, in aanmerking genomen dat zijn gehele zoölogische collectie naar Museum Naturalis in Leiden is gegaan.

Cucumis Sativus, 1959 (collectie Van Heurn)

Binnenkort zal ik contact opnemen met het Nationaal Herbarium in Leiden, zodat een conservator de collectie kan beoordelen. Ik houd u op de hoogte van de uitkomst.

Bron:
L.B. Holthuis en A.M. Husson, 'Jonkheer drs. Willem Cornelis van Heurn (1887-1972)', *Zoölogische Bijdragen* 16 (1973) 3-67.

Voor al uw drukwerk
drukkerij "Bussloo"

Bonenkampsweg 2 - 7383 RR Bussloo
Tel.: 0571 - 261517 Fax: 0571 - 261150
Email: drukkerijbussloo@gmail.com

Met de pen door Voorst

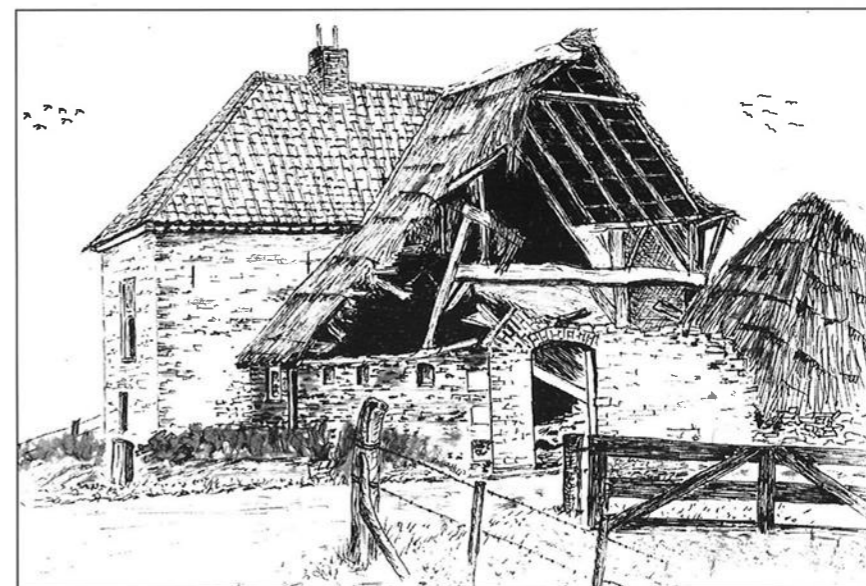
tekst H.G.H. van der Goot-van Eck
tekening Jan Lubberts

Als je van Twello naar Terwolde rijdt over de Twelloseweg passeer je halverwege Twelloseweg nummer 16, nu een nieuwbouwwoning, maar vroeger stond daar Emstermate.

De naam Emstermate is niet verdwenen. Een huis in de buurt (nummer 16) aan de noordkant heet Klein Emstermate. Ook twee landweggetjes hebben die naam, nl. de Kleine Emstermate en de Emstermate, die loopt van de Twelloseweg naar de Wijk. De nu niet meer bestaande boterfabriek die tegenover de Grote Emstermate stond werd ook de Emstermate genoemd; in verband met een wegverlegging is de Grote Emsterstate afgebroken. Ten noorden hiervan werd ook het huis Emstermate afgebroken en vervangen door een nieuwe woning. De eerste vermelding van Emstermate vinden we in het Verpondingskohier van 1648 - 1650. In 1648 was het een klein boerderijtje en eigenaar was burgemeester Hemers.

Mate betekent weide en een mat was vroeger een stuk weiland dat in een dag gemaaid kon worden. In het oudhoogduits kende men in deze betekenis het woord *mad*. Mogelijk is er in de 17e of 18e eeuw een bewoner Van Emst geweest. De familie van Emst was een vooraanstaande familie in Terwolde en Nijbroek.

In 1749 werd de Emstermate genoemd in een lijst van lanterkamers. Dan is eigenaar dr. Bannier. Ook Twello kende een huis Nieuw Emstermate. De eigenaar/directeur van de melkfabriek in Terwolde, de heer Lugard, liet de villa naar eigen ontwerp aan de Rijksstraatweg 39 bouwen in 1902. De volgende eigenaar veranderde in 1932 noodgedwongen de naam in De Lindenhof.

Van gewone mensen.....

Uit: Ingekomen stukken gemeente Voorst.

J. Lubberts

Sollicitaties

Woensdag den 30 Junij 1841

Gelet op den verzoekschriften van den heer Abraham Scharp wonende te Gorinchem, en meer anderen om als Medicinae Doctor, heel en (vroed) meester, voor de kerspels Terwolde en Nijbroek te mogen worden aangesteld. Gezien de door gemelde heer Abraham Scharp overgelegde twee diploma's beide door de faculteit der academie te Leiden afgegeven, het een in dd 30 October 1839 als Medicinae Doctor, het ander in dd 30 november 1840 als doctor in de verloskunde, is besloten:

Den genoemde heer Abraham Scharp te benoemen en aan te stellen als Medicinae Doctor, heel en vroedmeester van de kerspels Terwolde en Nijbroek tegen een jaarlijks tractement van **een honderd en vijftig gulden**, in te gaan op den Eersten Julij dezes jaars, en wel onder de volgende bepalingen:

- 1^e Dat hij in het kerspel Terwolde zijne woonplaats zal moeten vestigen.
- 2^e Dat hij de armen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid in gemelde kerspels, door de diaconie bedeed wordende, wat zijn visites aangaan, voor niets zal moeten bedienen en hulp verlenen.

Aldus gedaan en besloten in een vergadering gehouden te Twello, op datum als boven.

P.P.Everts Ter ordonnantie Dijkhuysen, Secretaris.

De afgebeelde boerderij heet "Hof te Rijssen" en staat aan de Heegsestraat 3 in Terwolde. In de boerderij die hier eerst stond woonde mogelijk Abraham Scharp. Dokter Scharp heeft Terwolde en Nijbroek maar kort kunnen dienen. Hij overleed al op 29 december 1844 op 33-jarige leeftijd. In ieder geval werd de boerderij bewoond door de opvolger van hem, Josua de Kruiff. Deze was getrouwd met een zuster van Abraham Scharp.

Frederik Henri
de Lespinasse

Bron: huisartsenpraktijk
Roessing, Voorst

Zaterdag den 19 Augustus 1843.

Gelet op de verzoekschriften van den heer Adolf Frederik Henri de Lespinasse wonende te Zwartsluis, en meer anderen, om als medicinale doctor, heel en vroedmeester voor het kerspel Voorst, te mogen worden aangesteld, in plaats van wijlen den Heer Johan Wilhelm Wedekend.

Gezien de omtrent denzelfden ingekomene gunstige berigten van heeren professoren als anderen. Zo aangaande zijne bekwaamheden, als met betrekking tot zijne moraliteit en geschiktheid voor het uitoefenen van het vak. Is goed gevonden, gemelden heer Adolf Frederik Henri de Lespinasse te benoemen en aan te stellen tot doctor der genees- heel- en verloskunde van het kerspel Voorst, tegen jaarlijks tractement van **een honderd gulden** in te gaan op den eersten September aanstaande, onder de volgende bepalingen:

- 1^e Dat hij binnen de korst mogelijken tijd zal hebben over te leggen zijne Diploma's.
- 2^e Dat hij in het kerspel Voorst zijne woonplaats zal moeten vestigen.
- 3^e Dat hij de armen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid in gemelde Kerspel door de diaconies bedeed wordende, wat zijne visites aangaat, voor niets zal moeten bedienen en hulp verlenen.

Aldus gedaan en besloten in eene vergadering, gehouden op datum als boven.

Bij indispositie van den heer Burgemeester,
De Eerste Assessor, W. Dibbetz.

Honi soit qui mal y pense.

-“Wee degene die er kwaad van denkt”-

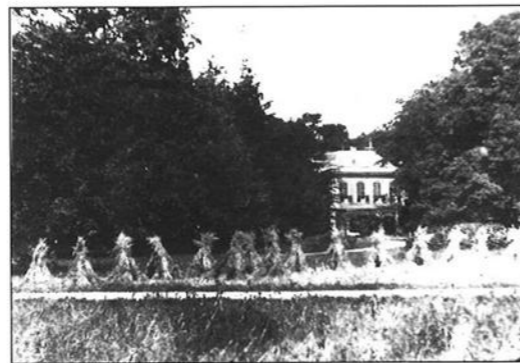
Wim Tempelman

“Bij deze hebben wij de eer uw college te berichten dat wij gisteren zijn over gegaan tot het opnemen der boeken en de kas van de op 25 september jl. verdwenen gemeente ontvanger die inmiddels gisteravond uit de IJsel is opgevist. Van notaris Evers ontvingen wij portefeuille en sleutels van kassen en trommels die hij als gemachtigde van mevrouw Besier overhandigde. Zoals uit het procesverbaal van kasopname blijkt was het gehele beheer van de gemeente ontvanger tot de laatste dag in de meest volmaakte orde”.

Aldus een bericht van B. en W. aan de gemeenteraad van Voorst, gedateerd 2 oktober 1911. Opvallende terminologie van burgemeester A.C. baron van der Feltz en zijn wethouders want de vermelding “opgevist” valt noch ambtelijk noch respectvol te noemen. Consternatie op het gemeentehuis! Het feit dat een onderzoek werd ingesteld naar de kas van de gemeenteontvanger doet veronderstellen dat er wel degelijk redenen bestonden voor dat “mal y pense”. Onzekerheid alom. Vrees? Wat was er aan de hand?

Op 25 september van datzelfde jaar 1911 stapte de heer Besier op zijn fiets. Hij woonde in hetzelfde huis aan de Deventer Brink op de hoek met de Maansteeg waar jaren voor hem Rutger Jan Schimmelpenninck gehuisvest was. Gedurende de zomer woonde de familie op Klein Noordijk. Dit landgoed kwam door vererving in bezit van Besiers vrouw, Esther Wilhelmina de Frederici. De Frederici's waren op hun beurt weer gelieerd aan de bekende Deventer patriciërsfamilie Van Marle. Zoals gezegd: mevrouw Besier-de Frederici verbleef samen met haar man Joan Gerard en dochters gedurende de zomerperiode op het landgoed. Een leef- en handelwijze die bij meer Deventer patriciërs opgeld deed en waardoor Twello nu nog een aantal buitens

en landgoederen rijk is. Die zomergenogens vielen kennelijk dermate in de smaak van de Besiers dat de ouders zich met hun twee dochters in mei 1895 permanent op Klein Noordijk vestigden. Rond datzelfde jaar trad de heer Besier in functie als gemeenteontvanger van de gemeente Voorst. In 1896 werd op Voorster grondgebied hun derde dochter Augustina Gerharda geboren. Op dat landgoed dus stapte de heer Besier op die gedenkwaardige vijfentwintigste september op zijn fiets voor een bezoek aan zijn landerijen in de omgeving van Wilp. Echter: hij keerde 's avonds niet terug, de volgende uren evenmin en leek vervolgens van de aardbodem verdwenen te zijn. Onrust en onzekerheid sloegen toe. Niet alleen bij de familie maar ook op de gemeentelijke burelen.

Klein Noordijk in 1913

Tragedie

Op vrijdag 29 september meldde het Deventer Dagblad: “Op maandag 25 september is de heer J.G. Besier, gemeente-ontvanger van Voorst, van een bezoek per rijwiel aan zijn landerijen onder Wilp niet teruggekeerd. Het rijwiel is terug gevonden in een weide van den landbouwer Hassink op de linker-IJseloever, waarom het vermoeden ontstaat dat hij op één of andere wijze om het leven is gekomen. Bij vinding of het geven van inlichtingen, die de opsporing ten gevolge hebben, zal een flinke belooning gegeven worden, waartoe men zich kan vervoegen aan de gemeente-secretarie van Voorst te Twello of het commissariaat van politie te Deventer”.

Volledig op de hoogte van de gang van zaken en niet geheel gerust op de afloop daarvan stelden B. en W. van de gemeente Voorst een onderzoek in. Zij verschaffen daarover op 2 oktober duidelijkheid aan de gemeenteraad in de bewoordingen zoals geciteerd in de aanhef van dit artikel. Geen enkele aanwijzing voor onjuistheden of, erger nog, malversaties. Mijnheer Besier deed keurig wat hij behoorde te doen. Maar toch, veel geld in kas, algemene middelen, zekerheid heb je nooit en vandaar dat : “honi soit qui mal y pense”.

Het Deventer Dagblad publiceerde op 2 oktober 1911: “Naar men ons bericht werd bedenmiddag in de IJsel boven “de Vlietberg” het lijk van de sedert 25 Sept. vermisten heer B. alhier, gevonden.

Op Klein Noordijk was men uiteraard ook op de hoogte gesteld. Vandaar dat op 4 oktober bij de gemeente Voorst het volgende bericht binnenkwam:

“Kleine Noordijk, Wilp, 3 oktober 1911
Door dezen vervul ik den treurigen plicht U namens mevrouw de weduwe J.G. Besier kennis te geven van het overlijden van haar echtgenoot in leven ontvanger der gemeente Voorst.

Hoogachtend Gerard van Sijzer.

Aan den heer Burgemeester der gemeente Voorst.

Als deze handtekening juist gelezen is blijft nog immer de vraag wie dan deze Van Sijzer is geweest. Ook mevrouw Strik van Linschoten-ter Kuile kon hierover op 13 oktober 2010 geen uitsluitel geven of zich de naam herinneren .

Op diezelfde derde oktober 1911 verscheen in het Deventer Dagblad de volgende annonce:

Advertentiën

(per gewone regel 10 cent)

Tot onze diepe droefheid is onze hartelijk geliefde Echtgenoot en Vader de heer Joan Gerard Besier in den ouderdom van 51 jaar overleden.

E.W. Besier-de Frederici
C.M. Besier
A.M. Besier
A.G. Besier

Deventer, 3 October 1911

Volstrekt eenige kennisgeving

De koele en zakelijke redactie van deze advertentie geeft aan dat het overlijden de familie zwaar op de maag lag. De aanduiding -volstrekt eenige kennisgeving- maakt een

wat stugge, "kortaffe" indruk. Uiteraard was ook de gemeente volledig op de hoogte; dat blijkt ook uit de opgemaakte overlijdensakte.

No. 139
 Hoden den vienden October negentien honderd en elf,
 verschenen voor mij Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente Voorst,
 Provincie Gelderland,
Johan Nicolaas de Roock
 oud een en vijftig jaren, van beroep ganscheur
 en Albertus Constant Baron van der Feltz
 oud veertig jaren, van beroep burgemeester
 wonende beiden te Voorst, verklarende dat den tweden
October dezes jaars, des na middags te twee
 uur Joan Gerard Besier, echtgenoot van Esther Wil-
helmink de Frederice
 geboren te Roventer van beroep gema-
te ontvanger wonende te Voorst
roon van August Gerhara Besier
 en van Antonia Catha-
rina Bruinink beiden overleden
 in den ouderdom van een en vijftig jaren ten
huise te Wilp binnen deze Gemeente is overleden.
 Waarvan ik deze acte heb opgemaakt, die na voorlezing door mij is onderteekend
 met de comparanten onder goedkeuring der door-
 haling van twee gedrukte woorden.

J. W. de Roock Manduael
Overmeester

Overlijdensakte burgerlijke stand van 4 oktober 1911

Onder de akte de handtekening van dokter De Roock, burgemeester A.C. van de Feltz en de ambtenaar van de burgerlijke stand de heer Bouwmeester. Conclusie: dokter De Roock was (misschien wel samen met de burgemeester) bij de vondst van het lijk geroepen en constateerde dat de heer Besier verdronken was. Je kunt met je klom-

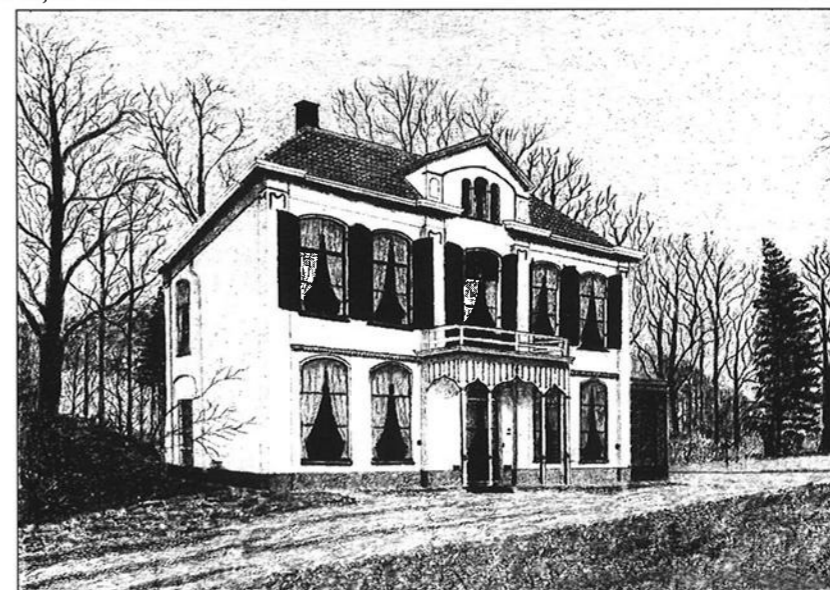
pen aanvoelen dat er vreemde zaken gaande zijn als een burgemeester in gezelschap van de dorpsdokter voor "den ambtenaar van den Burgerlijken Stand" verschijnen om aangifte te doen van het overlijden van één van de ambtenaren. Zij het dan een voor-
aanstaande!

Tijdens de gemeenteraadsvergadering van 5 oktober bevond zich onder de ingekomen stukken een schrijven waarin namens de familie Besier aan den Raad kennis werd gegeven van het overlijden van de heer J.G. Besier. De voorzitter sprak lovende woorden over de zestien jaar in dienst geweest zijnde ontvanger. Hij vervolgde met de woorden: "waar juist deze vergadering wordt gehouden op den dag dat het stof-felijk overschot van den overledene te De-venter wordt ter aarde besteld en aan zijn graf niet zal worden gesproken" om zich vervolgens "dankbaar te tonen dat hem de gelegenheid openstond deze woorden tot den Raad te richten". Op voorstel van de gemeenteraad werd aan het dagelijks bestuur van de gemeente opgedragen een brief van rouwbeklag aan de familie Besier te richten.

Het is, na honderd jaar, toch niet voorbarig in het voorgaande zelfdoding te herkennen. De handelwijze van dokter De Roock en

burgemeester Van der Feltz onderschrijven die opvatting. De reactie van de familie was vormelijk en afstandelijk, zelfs bijna kil te noemen. Blijft de vraag: waarom moesten deze twee notabelen anders in het geweer komen?

Tijdens een gesprek op 13 oktober 2010 met mevrouw Van Linschoten-ter Kuile vertelde zij dat de heer Besier waarschijnlijk speelschulden had. Het was in de familie bekend dat hij een voorliefde had voor gokken en dat hij waarschijnlijk verslaafd was aan deze spelvorm. Al eerder was het voorgekomen dat hij schulden van gelijke aard had. Familieleden boden hulp tot een sanering of vereffening van zijn misdra-gingen en streken zo de familiale plooiën glad. Waarschijnlijk, aldus mevrouw Strick van Linschoten, durfde hij het dit keer niet hernieuwd op een sanering door familie aan te laten komen en stond hem geen andere uitweg open dan deze tragische.

Klein Noordijk, tekening van "melkboer J. Jansen"

Doedeltje

Het overlijden van de heer Besier was na dit droevige voorval uiteraard in de kleine gemeenschap rondom de Noordijken het gesprek van de dag. Zoals het vaker gaat met dit soort onderwerpen, werd het verhaal gaandeweg aangedikt, verlevendigd, opgeblazen en niet zelden schromelijk overdreven. De Voorster geschiedenis raakte ook in Deventer bekend en werd in taveerne en leugenbank verbonden met de handel en wandel van Hendrik Ligtenberg. Die stond in Deventer beter bekend onder zijn alias "Doedeltje" en groeide onder die naam uit tot een befaamd inwoner van de Koekstad. Hij woonde in een eenvoudig onderkomen in de Noordenbergstraat, scharrelde zijn kostje met visvangst bij elkaar en was in het bezit van een roeiboort. Daarom beweerde de spraakmakende gemeente - anderen hebben het over "boze tongen"- dat hij soms een drenkeling opviste en die onder zijn boot (of aan een krib gebonden) verborg. Pienter als hij was wachtte hij dan op de bekendmaking van een vindingsloos. Nog kwalijker tongen wisten te vertellen dat hij zijn vondst met opzet nog een paar dagen geheim hield om te wachten of de beloning verhoogd zou worden. Het Deventer Dagblad maakte immers gewag van een beloning! In 1911 echter is die Doedeltje al twee en zeventig jaar. Het stoffelijk overschot van de heer Besier werd aangetroffen bij de Vlietberg. Die steenfabriek lag aan de Bolwerksweg, vanuit de Deventer kant gezien nog voorbij de huidige passage onder de snelweg. Ik weet niets over de conditie van Doedeltje maar het lijkt nog een pittig eind roeien voor een man van die ouderdom. Bovendien nog stroomopwaarts. En dan wellicht ook nog met een lijk onder zijn vaartuig? Lijkt wat veel gevraagd. Andere aanwijzingen zijn nooit gevonden, reden waarom de

bemoeienissen van deze schilderachtige Deventernaar naar fabeltjesland verglijden.

Streekroman

Minder onduidelijk en vele malen interessanter is de verbinding van de episode Besier met de bekende schrijfster van boerenstreekromans, mevrouw Van Nijnatten-Doffegnies. In haar Claartje omnibus, tekent zij in het derde deel, getiteld "Die van het Wiede" een passage op die opmerkelijke gelijkenis vertoont met het "voorval Besier", zij het dat het hier ging om een vrouwelijk slachtoffer, Tine. Ze woonde ook met haar gezin aan de Deventer Brink, bezocht regelmatig een buitenplaats aan de Gelderse kant van de IJssel, kende ook eerder moeilijkheden in familiesfeer, was ook een aantal dagen zoek en bleek zich uiteindelijk eveneens van het leven beroofd te hebben. Markant is de volgende passage: *"Op de derde avond na Tines verdwijning kwam Aaltje met het bericht dat er een visser in de gang stond die hem (echtgenoot van Tine-WT.) met alle geweld wilde spreken. Hij bracht het mandje waarmee Tine uit was gegaan. Hij had het gevonden bij de waterkant, niet ver van de kwekerij waarheen Tine op weg was gegaan"*.

De politie ging dreggen. Tevergeefs echter. Daarop kreeg Tines echtgenoot het advies het vindingsloos te verhogen. Zijn adviseur en vriend zegt de kleine luiden en speciaal de vissertjes te kennen. Met het uitzetten van palingfuiken op de rivier en in kolken en wielen trachtten zij een schamel stuk brood te verdienen. Hij drong erop aan het vindingsloos van vijfhonderd gulden te verhogen. *"De volgende avond stond er in de krant: Tweeduizend gulden beloning.....De dag daarop wordt Tine door vissers gevonden, een heel eind stroomafwaarts, bij een bocht in de rivier"*. En dan voegt mevrouw Van Nijnatten daar

ook nog aan toe dat het slachtoffer in alle stilte wordt bijgezet in het familiegraf. Hoe verkreeg de schrijfster haar inspiratie die zo'n saillante gelijkenis vertoont met de Voorster realiteit?

In 1890 werd Jan Willem Doffegnies aangesteld als gemeenteontvanger van de gemeente Diepenveen. Deze Alkmaarse jongeling -overigens van goede komaf- woonde enige tijd op kamers maar met het oog op verdere promoties verdiende het aanbeveling als hij tot de huwelijks staat zou overgaan. Zo waren nu eenmaal de -bekrompen aandoende- opvattingen van zijn tijd. Anno 2010 was zelfs de Nederlandse minister-president nog ongehuwd! Jan Willem kwam via zijn goede netwerk in contact met Petronella van Marle, dochter van de Deventer burgemeester Hendrik

Rudolf van Marle. Even terzijde: die zag het levenslicht in 1832 op huize 't Schol aan de dijk naar Wilp. De genegenheid was wederzijds en op 25 mei 1892 trouwden de jonggeliefden. Drie jaar later volgt de gewenste promotie en wordt Doffegnies burgemeester van Diepenveen. Na de geboorte van drie zonen werd het gezin in 1898 verblijd met de komst van dochter Henrica Judith. Zij trouwde later met de heer Van Nijnatten en verkreeg grote bekendheid door haar streekromans. Door haarfamiliebanden was Judith een nicht van mevrouw Besier-de Frederici en als zodanig uiteraard volledig op de hoogte van de pijnlijke geschiedenis op de Noordijk. De realiteit van de gebeurtenissen rond de Voorster gemeenteontvanger maakte zij tot fictie in een streekroman. Desondanks: honi soit qui mal y pense.

Houten lippen in Twello

Jan Groenenberg

In het boek 'Old Twello' staat bij één van de foto's: "In juli 1928 kwamen er leden van het Quiabé volk uit Frans Equatoriaal Afrika naar Twello. De organisatie was in handen van Jaap Kleiboer. Het evenement liep in het honderd, doordat de Quiabé's, al gauw liplappen genoemd, zich niet aan de afspraken hielden".

Inleiding

Nadat ik toevallig in het boek "100 jaar Apeldoornse Courant" een stukje las over dit evenement was mijn interesse gewekt. Het evenement had namelijk niet in juli 1928 maar in 1931 op Hemelvaartsdag 14 mei en 15 en 16 mei plaatsgevonden. Dit jaar dus tachtig jaar geleden.

De informatie in dit artikel komt vooral uit het gemeentearchief van Voorst en Groningen en uit historische kranten. Ook is een bezoek gebracht aan het Nationaal Archief in Den Haag. Daar bevindt zich een groot deel van het archief van het organisatiebureau Jac. Kleiboer 1918-1980.

De lippennegerinnen

De lippennegerinnen hadden de gewoonte om houten platen in de lippen te plaatsen. Volgens een advertentie uit 1931 met een gemiddelde doorsnede van 16 cm. Vanaf hun vroege jeugd werden bij meisjes de lippen opgerekt door er een steeds grotere houten plaat in te plaatsen. De oorsprong van dit gebruik ligt waarschijnlijk in de slavenhandel. De Sara Kaba's behoorden niet tot de Islam en werden door "Mohamedaansche slavenjagers" weggevoerd om in harems te eindigen. Door hun lippen te vervormen en zich in feite aldus te verminken waren ze niet meer geschikt voor de slavenhandel. Dit middel om uit handen

van de slavenhandelaren te blijven werd op den duur binnen de stam gezien als een schoonheidsideaal.

Anderzijds is het gebruik mogelijk "een exces van de verfraaiingsmanie, die bij tal van volken wordt aangetroffen". De vrouw met de grootste houten plaat in de onderlip was de favoriet van de stam en genoot allerlei privileges. Zo hoefde ze bijvoorbeeld geen huishoudelijke taken te verrichten. Mogelijk dat dit meespeelde om de lippen steeds verder op te rekken.

Nog een andere mogelijkheid is dat het dragen van de plaat de eerste ritus van het huwelijk zou zijn. Zodra een afspraak door de ouders is gemaakt dat kinderen te zijner tijd huwen dan doorboort de moeder van het meisje haar lippen met twee houten spelden of doorns ten teken van het verdrag dat de beide gezinnen bindt.

De Sara Kaba's
(archief Jac. Kleiboer, N.A. Den Haag)

Sara-Kaba's

De Sara Kaba's leven in het gebied Kya Bé langs de rivier de Tsjari of Sjari. Deze mondt uit in het 600 km. noordelijker gelegen Tsjaad meer. Kya Bé ligt in het zuiden van het huidige Tsjaad, voorheen een deel van Frans Equatoriaal Afrika. Het is een gebied waar pas in 1874 de eerste blanke ontdekkingsreiziger G. Nachtigal arriveerde. Het duurde tot 1898 voordat de volgende blanke in het gebied kwam, de Franse kolonel

Marchand. Pas in 1921 hebben de Fransen er een burgerlijk bestuur gevestigd. Door hen werd het oprekken van de lippen verboden. In de persberichten wordt dan ook regelmatig aangehaald "dat er op dit moment nog slechts 200 lippenegerinnen bestaan" en dat ze "binnen weinige jaren zijn uitgestorven". Een extra reden dus om de show te komen bekijken.

Lippenegerinnen in Europa

In 1931 werd de Internationale Koloniale Tentoonstelling gehouden in de Jardin d'Acclimatation te Parijs. Daar waren ook Sara Kaba's aanwezig. Een aantal van hen reisde door West-Europa. Jacob Kleiboer slaagde erin met zijn organisatiebureau een twaalftal leden, acht vrouwen en vier mannen van de Sara-Kaba's naar Nederland te halen. Ze kwamen toen uit het Zuidfranse Gros-de-Cagnes bij Nice.

De eerste stad die de Sara-Kaba's bezochten was Groningen van 2 t/m 6 mei. Ze verbleven daar in "De Harmonie". Na Groningen waren de lippenegerinnen op 7 en 8 mei in Doetinchem. Ze traden daar op een terrein op naast garage Bardet aan "den Terborgschen weg". Van 9 t/m 12 mei verbleven ze in theater Tivoli te Enschede. Daarna kwamen ze drie dagen naar Twello. Na Twello waren er nog optredens in Nijmegen in zaal de Harmonie-Scala (17 t/m 21 mei), 's Hertogenbosch in het Concertgebouw (22 t/m 25 mei), Alkmaar in zaal De Harmonie (27 t/m 29 mei) en tenslotte Amsterdam in Maison-Boer (2 t/m 10 juni).

Jac. Kleiboer organisatiebureau

Jacob (Jac.) Kleiboer werd op 3 april 1898 te Twello geboren. Hij trouwde met Rosa Pauline Bodifée, dochter van Johannes Petrus Paulus (Paul) Bodifée, de bekende kunstschilder uit Deventer. Jacob is overleden op 11 december 1984 te Deventer.

Nadat Jacob Kleiboer in 1915 in Apeldoorn op een kleine wielervedbaan Jaap Eden had zien fietsen kocht hij van gespaard geld een oude fiets. Deze fiets bouwde hij om tot een racefiets. Zijn eerste 'evenement' was het rondrijden door het dorp op deze racefiets gekleed in een kort sportbroekje en een trui in prachtige kleuren. Het dorp liep uit om dit bijzondere gebeuren met eigen ogen te aanschouwen. Nadien heeft Kleiboer verschillende wielervedstrijden gereden en gewonnen. Na een val tijdens een wegwedstrijd Amsterdam-Arnhem vice versa in 1916 brak hij bij een val een sleutelbeen. Daarna heeft hij nooit meer gefietst. In plaats daarvan begon hij met het organiseren van grasbaanwedstrijden. Van het een kwam het ander. Hij raakte ook betrokken bij de vliegerij in Nederland. In 1920 organiseerde hij een vliegfeest in Emmen. Hij vergat zijn geboortedorp niet en in 1927 organiseerde hij in Twello een groots opgezet driedaags feest ter gelegenheid van het 25 jarig bestaan van muziekvereniging Excelsior. Vier jaar later haalde hij de lippenegerinnen naar Nederland.

Lippenegerinnen in Twello

"De volgende inboorlingen zullen gedurende Hemelvaartsdag en 15 en 16 mei a.s. te Twello gehuisvest zijn. Het zijn de Sara Kaba's: Kanebald, Cotoberi; Manedjoli Konzé Kyabé; Gay Konton, Dilapidade; Kadja Kombe, Kilibabé; Ganda, Kya Bé; Kemala, Kouroungon; Kimala Kimbo, N. Dia, Kemala Alla, Kya Bé, Kimbo, Koussa-Kyabé; Kengne, Kya Bé; Kangokia, Makakono; Kélagné, Kya Bé. Deze gegevens zijn authentiek, aangezien zij ontleend zijn aan de passen, welke door de Fransche regeering zijn gelegaliseerd".

Bijzonder was dat in Twello een kleine negerkraal in de openlucht werd nagebouwd.

DE HOUTEN LIPPEN
VAN Kya-Bé

Hemelvaartsdag, 15 en 16 Mei
TWELLO (5832)66

Uniek Negerdorp met de Lippen-Negerinnen der Sara Kaba's.
Bovendien 'n Fijn PRET-PARK!

Advertentie Deventer Dagblad 8 mei 1931

Het dorpje werd gebouwd op "het bekende feestterrein de Badijk" aan de Binnenweg. In de meeste andere plaatsen in Nederland werd de Sara Kaba show binnen gehouden. Zo waren ze in Groningen in de Harmonie en in Enschede in gebouw Tivoli te zien. Van Groningen is bekend dat de temperatuur van de zaal op 21 graden Celsius moest worden gebracht voordat de Sara Kaba's er wilden optreden. In het Nieuwsblad van het Noorden schrijft men: "De groote zaal heeft geheel een exotisch karakter gekregen. Langs de muren zijn groote decors opgesteld, welke op uitstekende wijze een Afrikaansche omgeving scheppen. In het midden is een miniatuur negerdorp, omheind door houten hekken, in elkaar gezet. Op een zandbodem zijn twee rieten hutten gemaakt, omringd door wuivende palmen. Het gedeelte van de muren, dat niet door de geslaagde decors in beslag wordt genomen, is door dennen aan het gezicht onttrokken. Het geheel wordt van boven af

beschenen door sterke schijnwerpers.” In Twello is er behalve de “land- en volkenkundige tentoonstelling” van de Sara Kaba’s ook een “up-to-date pretpark” met “Groot buffet! Een groote dancing. Een Wiener Shimmy. Diverse spelen en tenten. Bovendien een Aerodrome, een Autodrome, enz”.

Twello heeft wel een primeur want “het is –na de Nenijs te Rotterdam- voor de eerste maal, dat er in Nederland, en dan nog wel in een kleine plaats, een negerdorp wordt ingericht, maar zeker is het voor de eerste maal, dat een dergelijk dorp wordt gesticht voor een zoo bizonder volk als de Sara’s uit Kya Bé, die uit het hartje van Afrika komen (zooals o.m. uit hun gelegaliseerde papieren blijkt) en die behooren tot de primitiefste stammen van Afrika en in de verste verte niet te vergelijken zijn met de verzamelingen van inboorlingen, door circusexploitanten en dergelijke uit havensteden en kustplaatsen gehaald.”

Koké

De Sara-Kaba’s hadden in hun thuisland ook een eigen munt, de koké. Een koké was 2 ½ Franse centimes waard. Daarnaast hadden ze nog de kembé die 10 centimes waard was.

De indruk van de bezoekers dat de Sara-Kaba’s te primitief zouden zijn om goed met geld om te gaan was onjuist. Een journalist schrijft: “Nu zij hier eenigen tijd zijn, weten zij zoo goed als ieder ander wat ’n dubbeltje, ’n kwartje en ’n gulden is. Zij zijn er ook al lang achter gekomen, dat koper minder waard is dan zilver, en van koperen munten moeten zij dan ook niet veel hebben. Zij toonen dit duidelijk bij den verkoop van hun prentbriefkaarten, waarvan de opbrengst voor hun is. De dubbeltjes die zij ontvangen bergen zij met de noodige zorg op en waar een karaktertrek van

de Sara-Kaba’s is, dat zij zeer spaarzaam zijn, behooren zij tot de stille potters. Het lijdt dan ook niet den geringsten twijfel dat zij aan het einde van hun Europeesche reis een aardig spaarpotje zullen hebben, welke hun in hun land tot de vermogende ingezetenen maakt”.

De show

“Met steeds klimmende belangstelling heeft de menigte geluisterd naar de interessante bijzonderheden, welke de explicateur, de heer Schenk, over het leven en de zeden en gewoonten van dezen merkwaardigen stam vertelde, en het eten en drinken der lippen-negerinnen werd met verbaasde gezichten gevolgd. En als het publiek zich om het –in Afrika-sfeer gehouden- podium verdrong en de lippen-negerinnen op de eigenaardige muziek der neger-instrumenten, begeleid door handgeklap, haar dansen uitvoerden, kwam het herhaaldelijk tot een juichend aanmoedigende stemming”.

In de Enschedesche Courant van 11 mei schrijft men: “Men meene niet, dat men met een variété- of circus-nummer te doen heeft. De negerinnen zijn volkomen decent gekleed, spelen en zingen en dansen naar hartelust en hebben onder elkaar klaarblijkelijk het noodige plezier.”

Balafon

Tijdens de dansoptredens bespelen de mannelijke leden van de Kya-Bé’s de muziekinstrumenten zoals de tamtam, de balafon (een slaginstrument), de koko (een antilopenhoorn die schelle tonen uitstoot) en de mouka (een metalen instrument waarvan de slag overeenkomt met een triangel).

Koud

De gemiddelde temperatuur van 15 t/m 17 mei varieerde in Nederland van 13,8 tot 15,1 graden Celsius. Een stuk kouder dus

dan de 21 graden Celsius in de Harmonie in Groningen. De donderdag van Hemelvaartsdag was het koudst. Mogelijk was dat de reden dat er donderdag ’s avonds niet buiten op het podium was opgetreden. Een reporter schrijft over de vrijdag: “Het publiek trof het bijzonder want de inboorlingen waren in de beste stemming en toonden zich zeer actief. Nu het weer iets milder is geworden en het aantal vuurpoten is uitgebreid, wordt gehoopt, dat, in tegenstelling met j.l. donderdagavond, thans ook des avonds buiten op het podium opgetreden kan worden”.

Financieel debacle

In het Nationaal archief is een groot deel van het archief van Jac. Kleiboer in bewaring gegeven. Hierin bevinden zich o.a. financiële gegevens van de Sara Kaba Show in 1931.

Over het gehele project werd een verlies geleden van f 13.556,27. Een enorm bedrag in 1931. De totale begroting was f 31.092,05. Het nadelig saldo was dus bijna 44% van de begroting.

Het totaal aantal bezoekers in Nederland was 38.626 inclusief het pretpark in Twello. Als het pretpark in Twello niet werd meegerekend was het aantal bezoekers 34.869 personen.

Het verlies in Twello was op Amsterdam na het kleinst. In Amsterdam was er per bezoeker een verlies van 6 cent. In Twello was het verlies dankzij het pretpark beperkt tot 9 cent per bezoeker. Zonder het pretpark was het verlies in Twello per bezoeker 44 cent. Dat was nog een stuk minder dan het verlies in Nijmegen en Alkmaar. In Nijmegen was het verlies per bezoeker f 1,90. Alkmaar spande de kroon met een verlies van maar liefst f 2,71 per bezoeker.

In het archief van Kleiboer bevindt zich een overzicht van de kosten in Twello.

De inkomsten bestonden uit de verkochte entreekaarten voor de Sara Kaba Show en het pretpark en de opbrengst van de verpachtingen voor het pretpark.

Toegangskaartje voor volwassene á 60 cent (coll. G.A. Voorst)

Een entreekaartje voor de show van de Sara Kaba’s in Twello incl. pretpark kostte 60 cent voor een volwassene en voor kinderen tot 13 jaar 25 cent. Er werden in Twello 4667 kaartjes verkocht. Een kaartje voor alleen het pretpark kostte 10 cent, daarvan werden er 3757 verkocht. De totale inkomsten waren f 2508,10 voor de Show en f 1293,04 voor het pretpark. Samen dus f 3801,14.

De onkosten bestonden uit de volgende posten. Huur van het terrein was f 175,00. De aankleding (bouw van de hutten en podium, rietmatten, bloemen) kostte f 1414,41. Bij Kuster werd voor f 14,10 kolen gekocht voor de verwarming. De installatie en stroomkosten voor verlichting bedroegen f 471,10. Reclame in het Sallands- en Deventer Dagblad en de Zutphense- en Nieuwe Apeldoornsche Courant kostte f 496,69. Voor affiches en reclamekaarten werd f 107,35 uitgegeven. Verder werden voor f 63,10 vlaggen gekocht. De reis- en verblijfkosten bedroegen f 238,90, waarvan f 132,50 voor Van Kampen hotel. De controleurs voor de show en het pretpark kostten f 262,00. Voor diversen werd f 220,40 uitgegeven. Een totaal bedrag kosten van f 3463,05.

Er bleef dus een positief saldo over van f 338,09. Hier moest echter nog een fors bedrag van worden afgetrokken voor alge-

mene kosten. Deze werden verrekend over alle plaatsen waar de Sara Kaba Show werd gehouden. Voor Twello betekende dit dat er nog f 1102,93 van het positieve saldo moest worden afgetrokken. Al met al leverde dat een negatief saldo op van f 764,84.

Freakshow?

De Sara Kaba Show werd destijds door Jac. Kleiboer aangekondigd als een Volkenkundige Tentoonstelling. Ondanks de vele positieve reacties die in de kranten te lezen

Drinkende Lippennegerin (coll. G.A. Voorst)

zijn was ook in 1931 niet iedereen het daarmee eens. Vooral als de Sara Kaba's in Amsterdam optreden verschijnen kritische artikelen in de kranten. De lippennegerinnen treden daar op in café Maison-Boer. Een journalist schrijft: "Het is wel vrijmoedig om de vertooning, die ... in Maison Boer plaats vindt, een Volkenkundige tentoonstelling te noemen. Hierbij denkt men immers aan een wetenschappelijk doel. En wij mogen toch veilig aannemen, dat de heeren, die de Ubangi-negers naar Europa hebben gehaald dit hebben gedaan om op die manier een paar slordige duiten te verdienen. Het geheel staat dan ook niet hoger dan kermispul, waar een kalf met twee kopen of een vuurvretende indiaan aan de bewonderende blikken van het pu-

blik wordt prijs gegeven".

Een ander schrijft: "Wanneer wij onzen indruk van dit schouwspel kort samenvatten, dan kunnen wij slechts spreken van intens walging".

Weer een ander verbaast zich over het feit dat mensen in tijd van crisis geld uitgeven "om die menschenverminking gade te slaan, ofschoon zulk een bezoek met een toelichtend boekje en een ansichtkaartje op een gulden komt te staan".

Er wordt zelfs een vergelijking met slavenhandel gemaakt: "Destijds hebben de vrouwen der Sara Kaba's zich de lippen misvormd om aan de handen der slavenjagers te ontkomen. Doch 't heeft er veel van weg, dat de laatste der lippen-negerinnen in handen van moderne slavenjagers gevallen zijn. Al dienen deze zich dan ook aan als organisatoren van een volkenkundige tentoonstelling"

Wat de intenties waren van Jac. Kleiboer is niet meer precies na te gaan. Aan de ene kant was hij natuurlijk zakenman en organisator van bijzondere evenementen. Aan de andere kant heeft hij wel getracht uit te stijgen boven het niveau van kermisattractie. Er werd bijvoorbeeld veel achtergrondinformatie gegeven over levenswijze en gewoonten van de Sara Kaba's. Uit de krantenberichten blijkt niet dat de lippennegerinnen de optredens met tegenzin deden.

Wat betreft de misvormingen kunnen we er tegenwoordig ook wat van. In Nederland zie je tegenwoordig steeds vaker mensen met kleine schoteltjes in de oren. Piercings beperken zich inmiddels ook niet meer tot één gaatje in de oren...

Ondanks de bedenkingen geef ik Jac. Kleiboer het voordeel van de twijfel. Het is maar door welke bril je kijkt en over smaak valt tenslotte niet te twisten.

Storm over Twello

Ruurd Vlietstra

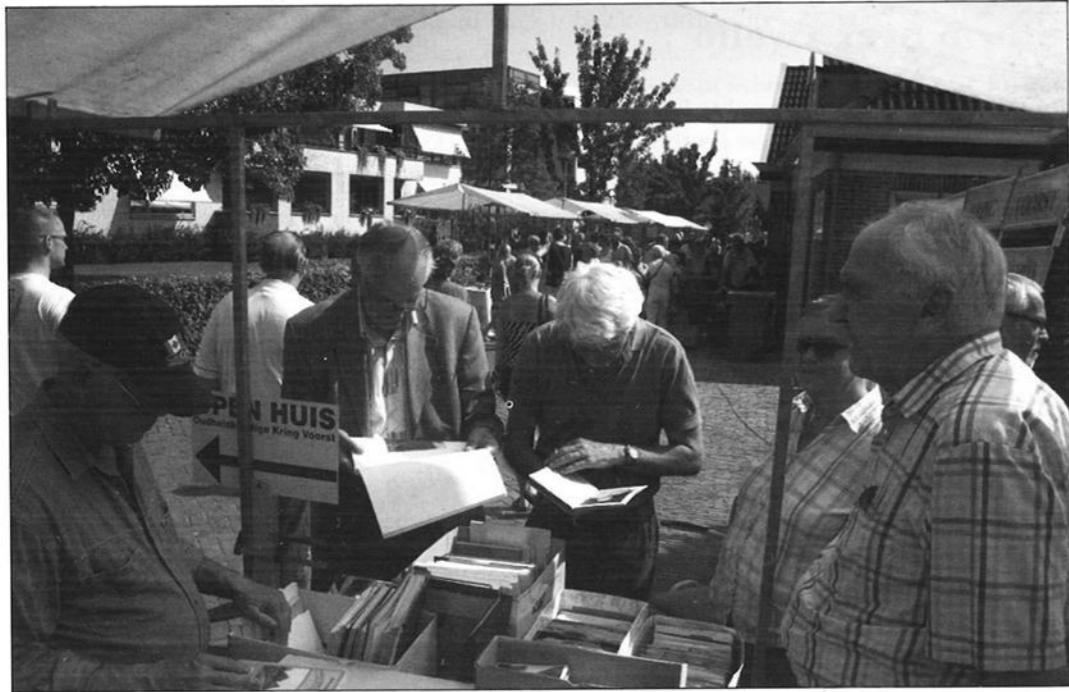
Op vrijdag 26 augustus spookte het in Wilp-Achterhoek en Twello. Een korte maar hevige stormbui met valwinden en grote hagelstenen zorgde voor veel omgewaaide bomen en afgerukte takken. Bij fruitkweker Klomp beschadigde een groot deel van de appel- en perenoogst.

In Twello liep het landhuis De Parckelaer grote schade op. Een 200 jaar oude beuk viel op het monumentale pand. Daardoor is het dak voor een deel vernield en is er in de oude kamers lekkage ontstaan. Ook in de tuin waaiden grote bomen om. Ook Cruysvoorde mist een grote, oude boom.

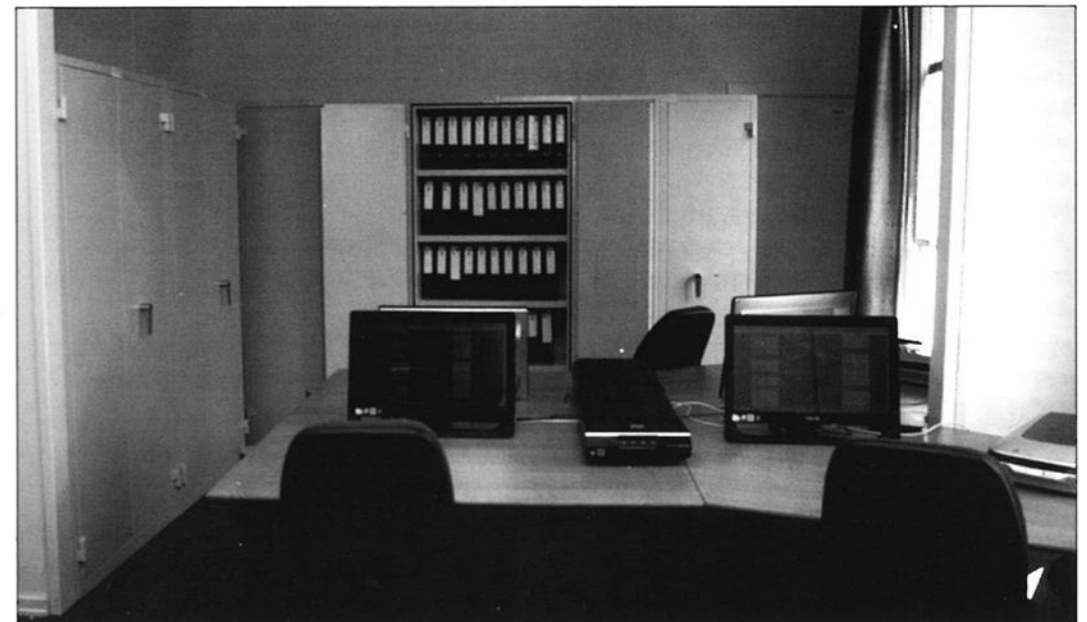
Kompenfeest Twello 2011 en open huis

onze ingang aan de Dorpsdwarstraat

Kroniek 2011-3

Kroniek 2011-3

HORSTINK
KWALITEITSBOUWERS VAN HUIS UIT!

GIW
Bouwbedrijf
Bouwend Nederland

J.W. Frisostraat 15
7391 DJ Twello
Telefoon 0571 - 27 14 83
Fax 0571 - 27 10 36

Kamperbellestraat 17
7383 XS Voorst
Telefoon 0575 - 50 33 05

Luxe woningbouw
Aan- en verbouw
Complete badkamers
Utiliteitsbouw
Restauratie
Onderhoud

www.kwaliteitsbouwers.nl

ZEEFDROUKKERIJ KLUNDER

Gespecialiseerd in het drukken van:

- * Paraplu's * Katoenen/nylon tassen
- * Reclameborden * Stickers
- * Posters * Display's
- * Diverse Kunststoffen
- * Digitaal grootformaat printen op diverse materialen
- * En bekend met Speciale inkten.
b.v. krasloten - geur en glitter inkten

Op www.eigenshirt.nl vindt u het drukken van:

- * Textiel: van t-shirts tot bedrijfskleding
t-shirts vanaf 1 exemplaar ook mogelijk

Oude Rijkstraatweg 19, Twello
Tel. 0571-276622
www.klunderzeefdruk.nl

Kapsalon Koolman

Tel. 0571 - 271423 - Stationsstraat 1
7391 EG Twello

meer dan 225 jaar

- ontwerp/dtp/webdesign
- kopiëren zw/w en kleur
- grootformaat zw/w en kl
- textielbedrukking
- inbinden studiemateriaal
- lamineren klein en groot
- print je eigen behang
- pop-up doek incl. display

Van Ghentstraat 25 | 7391 CR TWELLO | T 0571-271104
F 0571-273432 | E info@riwa-copy.nl | www.riwaprintendesign.nl

Het ontbrekende puzzelstukje voor al uw print- en inbindwerk

Bakker Bril Voorst

Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Bril is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik.

Het pand staat op de monumentenlijst. De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Bril.

Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden. De bakkerij is geregeld doel van excursies.

Er gaan dan steevast eigengemaakte producten mee naar huis.

Foto uit 1960, bakker Bril met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Hof van Twello

Rijkstraatweg 17a - 7391 MH Twello
Tel. 0571-270014
www.hofvantwello.nl

Voor Catering en Blote Voetenpad:
06-12635320
info@hofvantwello.nl

Geopend:
Dinsdag t/m zondag van 10.00 tot 17.00 uur.

Van 1 november tot 21 maart dinsdag en zondag gesloten.

Lekker | | Lokaal

Al meer dan 800 jaar wordt er geboerd op de grond waar nu Hof Van Twello gevestigd is. En dat niet zonder reden. In de bodem bevinden zich leem en oerlagen die het waterhoudend vermogen van de grond verhogen. En dat was veel waard in een tijd zonder beregeningsinstallaties. Nog steeds profiteren wij van deze bodem-eigenschap. Onze wijngaard bijvoorbeeld groeide zeer voortvarend weg, en ook onze groenten, kleinfruit en boomgaarden hebben elk seizoen baat bij deze prima grond. Het bewijs leveren wij elke week in onze streekwinkel waar niet alleen onze eigen producten maar ook die van andere ambachtelijke producenten uit de streek te koop zijn. Van karnemelk tot geitenkaas, van hertenvlees tot de heerlijkste biefstukken. Ook voor al uw catering staan wij klaar!

Informeer hier eens naar: info@hofvantwello.nl

Elke dag een streekmenu